

Bacteri o bactèria?

Com cada any el portal web Ésadir, coincidint amb la celebració de *La Marató de TV3*, fa un recull del lèxic relacionat amb *La Marató* que presenta més dubtes lingüístics i que durant la jornada es repetiran una i altra vegada.

La Marató d'aquest any, que s'emet avui, està dedicada a les malalties infeccioses i, en relació amb aquest tema, hi ha un munt de paraules mèdiques que poden generar dubtes. En primer lloc, pel que fa al gènere: són paraules masculines *bacteri* (i no *bactèria*) i *enzim* (i no *enzima*), i femenines, *sida* (sigla lexicalitzada de la síndrome d'immunodeficiència adquirida) i *síndrome*. En segon lloc, cal tenir present que *immunitat*, *infecció* i *immunodepressió* són mots que no s'apostrofen perquè l'article femení *la* no s'apostrofa davant de les paraules femeni-

Sabíeu que...

Els mots *molècula* i *seqüela* s'escriuen sense la geminada

nes que comencen en *i* o *u* àtones. En canvi, però, sí que s'apostrofen les sigles UCI (*l'UCI*) i UVI (*l'UVI*), tot i que les denominacions completes no s'apostrofen: *la unitat de cures intensives* i *la unitat de vigilància intensiva*.

Pel que fa a l'accentuació, hi ha algunes paraules que sovint es pronuncien malament, com a planes, però que en realitat són esdrúixoles. És el cas de *pneumònia*, *rubèola* i *bacterièmia*. Dins del vocabulari de les malalties infeccioses, també hi ha alguns mots que en singular no porten accent, perquè acaben en *-en*, però que en formar el plural l'incorporen, com ara *patògens*, *antígens* i *gèrmens*. Quant a la pronúncia, també cal destacar alguns termes que no es diuen bé pel que fa la pronúncia de la *essa*. Es pronuncien amb *essa* sorda *asèpsia*, *immunodepressió* i *immunosupressor* i amb *essa* sonora *pròtesi*, *protozou* i *transfusió*. D'altres paraules que sovint es diuen incorrectament són *tuberculosi* i *diagnosi*, que s'escriuen sense *essa* final.

En referència a l'ús del guionet, les paraules compostes formades amb un prefix s'escriuen sense guionet. En el camp mèdic, i en el científic en general, n'hi ha un munt. Avui durant *La Marató* segur que sentirem a parlar d'*anticossos*, *poliomielitis*, *microorganismes*, *antibiòtic* i *antisèptic*.

Finalment, també cal tenir present que *enfermetat* és un barbarisme, n'hem de dir *malaltia*, i que, en català, parlem de *transplantament* i *trastorn*, i no de *transplantament* i *transtorn*. *

D'enyorança es mor

La Fundació San Millán de la Cogolla va publicar el 2014 un homenatge a la lletra ñ: *La virgulilla. Homenaje a la letra ñ*. L'autora, la professora navarresa Victoria Martínez López, va aplegar més de cinc mil paraules que contenen aquesta grafia. No totes les entrades del llibre esmentat apareixen en el diccionari de la Reial Acadèmia: hi ha per exemple topònims, cognoms, paraules en desús... És un volum curiós, que sembla picar l'ullet a un munt de poblacions d'una Rioja farcida de vins i d'enyas (i de *golmajos* típics): Cañas, Cirueña, Ciriñuela, Grañón, Logroño, Valgañón...

No tenim cap fundació que, per a la llengua catalana, s'atreveixi a una empresa similar i que, per tant, sense grans motius que ho justifiquin, homenatgi per exemple la *ce* trencada. Ho podria fer a base d'històries literàries i filològiques, emmarcades en citacions famoses, en expressions d'aquí i d'allà, en dites i refranys, en curiositats i anècdotes de tot tipus.

Per començar, en el nostre recull fictici es diria que la *ce* trencada no forma part de les vint-i-sis lletres bàsiques del català. Es tracta d'una lletra modificada amb un diacrític, concretament amb un trenc. Veureu que l'*Ortografia de la llengua catalana* recull les paraules *cara*, *seca*, *creu*, *article*, *foc*, *turc*, *acte...*, i també *peça*, *cançó* i *dolç* com a exemples de la lletra *c* minúscula o *C* majúscula.

Després, en aquest llibre nostrat, s'explicaria l'evolució del so, la convivència de grafies i l'oblit de la *ce* trencada durant segles. Es diria, també, que van ser Marià Aguiló i Jacint Verdaguer els qui van ressuscitar la *ce* trencada a la segona meitat del segle XIX. Però tot s'aturaria en un punt: la persona que la va defensar des d'un punt de vista teòric va ser

Joaquim Casas-Carbó en el marc de les reformes ortogràfiques de la revista *L'Avens*. Això té una data concreta: 31 de desembre del 1890. Casas-Carbó en va defensar l'ús per tres raons etimològiques. El llibre les explicaria. També apuntaria que *L'Avens* passaria a ser *L'Avenç* en el primer número del 1891.

Però, sobretot, el llibre explicaria històries curioses entorn de la *ce* trencada. En dic només una. ¿Sabeu quin és l'adjectiu més recurrent en la poesia catalana? Agafeu qualsevol antologia de poesia i un adjectiu hi traurà el cap. Màrius Torres diu, a *Molt lluny d'aquí*, que "sé una ciutat molt lluny d'aquí, dolça i secreta, / on els anys d'alegria són breus com



Joaquim Casas-Carbó retratat per Ramon Casas / ARXIU

una nit". Salvador Espriu, en *I beg your pardon*, explica que "problemes cada volta més esquius / et vénen a torbar la dolça son". Pere Quart té un "dolç desenllaç" (*Cant d'un home*); Josep Maria de Sagarra, un "dolç repòs" (*Vinyes verdes vora el mar*); Josep Carner, una "dolça deixalla" (*A unes botines*); J.V. Foix, "la dolça terra" (*No pas l'atzar ni tampoc la impostura*); Joan Maragall, "la dolça aimia" (*La ginesta altra vegada!*). Fins i tot Aribau, el primer representant de la Renaixença, per a qui va sonar en llemosí el seu "primer vagit" (*La pàtria*), bevia del murgó matern... "la dolça llet". Fem un verkami? *